

УДК 338.43(477.4)(045)

Губарь О.В.¹, Ільїна І.О.²

¹канд. екон. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

²студ. гр. ГФ-212 НУ «Запорізька політехніка»

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СТРУКТУРУ ТА СКЛАД СПОЖИВЧОГО КОШИКА В УКРАЇНІ

Поняття «споживчий кошик» в економіці використовується для опису того, які товари та послуги споживач купує, щоб задовольнити свої потреби. Це допомагає економістам аналізувати та прогнозувати

витрати на споживання в різних умовах, таких як зміни цін, доходів, смаків та пріоритетів споживачів.

Прожитковий мінімум – це вартісна оцінка споживчого кошика, що містить мінімальні набори продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг, необхідних для збереження здоров'я людини і забезпечення її життєдіяльності. Чіткі положення, що визначають порядок формування споживчого кошика і використання прожиткового мінімуму, встановлені Законом України «Про прожитковий мінімум» № 966-XIV від 15.07.1999. З 01.01.23 р. він складає в середньому 2589 грн. і різнився в залежності від вікової групи споживачів. Але ця сума катастрофічно мала і не покриває навіть базові потреби пересічної родини українців.

Індекс споживчих цін зріс на 26%, а прожитковий мінімум не змінився.

Для складання споживчого кошика економісти використовують дані про те, що люди купують, та розподіляють ці товари та послуги за категоріями, такими як їжа, житло, транспорт, медичні послуги тощо. Споживчий кошик також може бути використаний для порівняння життєвого рівня та витрат на споживання між різними країнами та регіонами.

Загалом, споживчий кошик допомагає економістам краще зрозуміти, як споживачі витрачають свої гроші та як витрати можуть змінюватися в залежності від різних факторів. Це може бути корисно для вирішення питань, пов'язаних з економічною політикою, таких як фіскальна та монетарна політика, регулювання цін та інфляції, торгівля та інші.

Війна в Україні мала значний вплив на споживчий кошик українців. Відмінність вартості товарів, надмірний попит на деякі товари та складна економічна ситуація призвели до змін у структурі та складі споживчого кошика.

В ході нашого дослідження виявлено такі зміни в споживчому кошику українців під час війни:

- збільшення витрат на продукти харчування та інші основні потреби: у зв'язку зі складною економічною ситуацією та зростанням цін на багато товарів, більшість українців сконцентрували свої витрати на необхідних продуктах харчування та інших необхідних потребах (найбільше подорожчали продукти та транспорт – 35% та 40%. Ціни на одяг та взуття та освіту збільшилися найменше – до 10%;

- зменшення витрат на розваги: більшість українців зменшили витрати на розваги, такі як кіно, ресторани, кафе та інше;

- збільшення витрат на засоби безпеки: у зв'язку зі збільшенням загрози безпеці, більшість українців почали витрачати більше грошей на засоби безпеки;

- зміна марок товарів: у зв'язку зі складною економічною ситуацією, більшість українців перейшли на дешевші марки товарів, які раніше не були їх вибором;

- збільшення попиту на продукти першої необхідності: більшість українців почали звертати більше уваги на ціну та переваги продуктів першої необхідності;

- зменшення споживання різноманітних товарів: у зв'язку зі зростанням цін на багато товарів, більшість українців зменшили споживання різноманітних товарів, таких як електроприлади, одяг та інше;

- збільшення попиту на товари для зберігання та консервації продуктів: у зв'язку зі зменшенням кількості продуктів на ринку, більшість українців почали зберігати продукти харчування та консервувати їх для подовження терміну зберігання.

Держкомстат свідчить, що у грудні за продуктовий кошик, з найбільш вживаних товарів, українець віддав 302,86 гривні проти 347,1 гривні у червні. За п'ять місяців (з грудня по червень) продуктовий кошик подорожчав на 44,24 грн., або на 14,16%. Найбільше за цей час зросла у ціні гречка.

Провели дослідження та визначили у відсотковому співвідношенні суму, яку витрачають на продовольчий кошик у різних країнах. Наприклад, у Німеччині – 9%, у Франції – 12%, Південна Корея – 17%, Україна – 42%, Нігерія – 121%. У Франції у продовольчий кошик записали відвідування перукарні та корм для тварин, у Німеччині обов'язковим визнали вживання пива. В Англії у продовольчому кошику налічується понад 700 пунктів.

Споживчий кошик у 2023 р, список залишається незмінним з 2016 року. Головна мета – вкластися у прожитковий мінімум. Ще у 2019 році її планували змінити, але після проведення виборів справа до кошика так і не дійшла. Підвищення кількості продуктів та необхідних речей призведе до збільшення суми мінімального прожиткового рівня. На це необхідно виділяти додатково кошти, а за умов війни великий дефіцит фінансів. Але й перед цим у світі проходила епідемія, яка спричинила кризу у багатьох країнах світу.

Проблема в тому, що прожитковий мінімум в Україні є найменшим у Європі. Щоб не намагалися «покласти» у кошик, нічого якісного та гарного не вийде.

На зростання цін від початку війни вплинула стрімка інфляція, внутрішні та зовнішні чинники, пов'язані з війною. У червні зросли у ціні сирі продукти, мовиться про овочі та фрукти – до 36,1% річних. Що стосується оброблених продовольчих товарів, то вони зросли до 21,5% річних. У НБУ пояснили, що це насамперед пов'язано із:

– появою ранніх овочів, які цього року значно дорожчі унаслідок тимчасової окупації південних регіонів, що спеціалізуються на їх вирощуванні;

– зростанням витрат на їх виробництво і постачання.

Зараз темпи інфляція, на споживчому ринку України уповільнились у лютому 2023 року порівняно з січнем становила 0,7%, з початку року – 1,5%, порівняно з лютим 2022 року – 24,9%.

Також ще одним фактором, котрий вплинув на зростання цін – подорожчання пального. У НБУ зазначили, що паливо внесло найбільшу частку в підвищення індексу споживчих цін (ІСЦ). Слідом за ним – харчові продукти.

Попри війну та високу світову інфляцію, фактичні темпи зростання цін в Україні залишалися контрольованими, а інфляційний тиск в останні місяці стабілізувався. Забезпечити порівняно помірну інфляційну динаміку вдалося завдяки антикризовим заходам НБУ та Уряду за підтримки міжнародних партнерів та, звичайно, успішним діям української армії, яка не тільки зупинила російський наступ, але й звільняє українські землі.

Фактори, що пришвидшили інфляцію:

- порушення ланцюгів постачання;
- скорочення пропозиції окремих товарів;
- збільшення витрат бізнесу;
- руйнування потужностей та інфраструктури внаслідок терористичних дій росії та окупації окремих територій.

Загалом, війна в Україні мала значний вплив на споживчий кошик українців, призвела до змін у структурі та складі споживчого кошика, більшість людей почали звертати увагу на ціну та переваги продуктів першої необхідності, зменшили споживання різноманітних товарів та збільшили витрати на засоби безпеки та зберігання продуктів харчування.

Для подолання цих кризових явищ можна запропонувати ряд кроків, але всі вони доцільні тільки після повного припинення військових дій на території країни і оголошення перемоги України:

- залучення інвестицій. Україна потребує залучення іноземних інвестицій для розвитку інфраструктури, підтримки підприємництва та розвитку інноваційних технологій. Важливо створити привабливий інвестиційний клімат для іноземних інвесторів, включаючи забезпечення правової стабільності та зменшення бюрократичних перешкод;

- розвиток експорту може бути ключовим фактором зростання економіки України. Важливо підтримувати розвиток та диверсифікацію виробництва, щоб мати можливість пропонувати конкурентоспроможну продукцію на міжнародному ринку. Для цього потрібно покращувати

якість продукції, підвищувати її конкурентоспроможність, забезпечувати якісне логістичне обслуговування та підтримувати належний маркетинг;

- розвиток інфраструктури. Україні потрібні значні інвестиції в інфраструктуру, зокрема в будівництво та ремонт доріг, мостів, залізниць та інших об'єктів. Це може допомогти зменшити витрати на транспортування товарів, залучити нові підприємства та збільшити виробництво;

- розвиток туризму. Туризм може стати важливим джерелом доходів для України, оскільки країна має багату культурну спадщину та природні красоти. Важливо створювати комфортні умови для туристів та забезпечувати контроль якості та безпеки туристичних послуг;

- підтримка малих та середніх підприємств, які можуть стати двигуном економіки, оскільки вони створюють робочі місця та сприяють розвитку місцевої економіки. Для їх підтримки можна створити спеціальні програми та фінансові пакети, які допоможуть залучати інвестиції, покращувати бізнес-клімат та забезпечувати допомогу в розвитку бізнесу;

- реформування податкової системи та бюджетної політики. Реформування податкової системи може допомогти залучати більше інвестицій та збільшувати доходи держави. Важливо також забезпечити ефективне використання бюджетних коштів, зменшуючи корупцію та покращуючи фінансовий контроль.

Ці шляхи можуть сприяти зростанню економіки після війни в Україні. Однак, їх ефективне втілення потребує дисципліни, відповідальності та зусиль влади та громадян.